

Судалгааны Тойм

№23 | WWW.FORUM.MN | БОДЛОГЫН ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ | СУДАЛГААНЫ САН | ВИДЕО

ШИНЭ ТӨРЛИЙН ГЭМТ ХЭРГИЙН ШИЙДВЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

ТОВЧ ТАЙЛБАР

Эрүүгийн эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд Эрүүгийн хуулийг шинэчилсэн найруулж, 2015 оны 12 дугаар сарын 3-ны өдөр баталсан ба 2017 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс даган мөрдөж байна. Тус шинэчлэлийн хүрээнд шинээр хамгаалах шаардлагатай үнэт зүйлсийг Эрүүгийн хуульд тусгаж хүний эрх, эрх чөлөө, халдашгүй байдлыг жинхэнэ утгаар хамгаалах хууль эрх зүйн баталгаатай орчин бүрдүүлэхийг зорьсон билээ.¹ Эрүүгийн хуульд шинээр хүний орон байранд хууль бусаар халдах, хүнийг хууль бусаар нэгжих, эд хөрөнгийг хураан авах, битүүмжлэх, ялгаварлан гадуурхах, заналхийлэх, хууль бусаар мөрдөн мөшгөх, гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зэрэг 30 гаруй төрлийн гэмт хэргийг нэмж хуульчилсан.

СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ

Судалгааны хүрээнд Эрүүгийн хуульд заасан “ялгаварлан гадуурхах”, “хууль бусаар мөрдөн мөшгөх”, “заналхийлэх”, “гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэргийн эрх зүйн зохицуулалт, цагдаагийн байгууллага, шүүхийн статистик мэдээлэл, энэ төрлийн гэмт хэргийг

Дээрх шинэ төрлийн гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, шүүн таслах ажиллагаатай холбогдуулан хийсэн судалгаа, мониторинг байхгүй; нөгөө талаас хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалахад чухал ач холбогдолтой асуудал тул ялгаварлан гадуурхах, хууль бусаар мөрдөн мөшгөх, заналхийлэх, гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийг шалган шийдвэрлэж буй байдал, практикт тулгамдаж буй асуудал, хүндрэл бэрхшээлийг судалж, хуулийн зүйл, заалтыг нэг мөр ойлгож, хэрэглэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор энэхүү судалгааг хийлээ. Уг судалгааны гол үр дүн, дүгнэлт, зөвлөмжийг тоймлон уншигч Танд хүргэж байна. Судалгааг бүрэн эхээр нь www.forum.mn сайтаас татаж үзнэ үү.

шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрүүдийг хамруулан судаллаа. Судалгааны зорилгыг хангах үүднээс холбогдох төрийн байгууллагаас мэдээ мэдээлэл авах, баталгаажуулах, тохиолдол шинжлэх, асуулга, лавлагаа, тайлбар авах, хууль эрх зүйн акт болон баримт

¹ Эрүүгийн хуулийн үзэл баримтлал

бичгийн судалгааны арга, задлан шинжлэх, нэгтгэн дүгнэх болон харьцуулалтын арга, учир шалтгааныг тайлбарлах, статистикийн үр дүнг хэрэглэх зэрэг аргыг ашигласан. Эрх зүйн нэг бүлд хамаарах Бүгд Найрамдах Турк Улс, Оросын Холбооны Улсын Эрүүгийн хуулийн холбогдох зохицуулалттай харьцуулан сонгон авсан шинэ төрлийн дөрвөн гэмт хэргийг судалсан болно.

Мөн шинэ төрлийн гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрүүдэд дүн шинжилгээ хийж, ганцаарчилсан болон фокус бүлгийн ярилцлага хийлээ. Шүүхийн

СУДАЛГААНЫ ДҮН

Монгол Улсын шүүхийн шийдвэрийн цахим мэдээллийн сангаас сонгож авсан дөрвөн төрлийн гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэсэн шүүхийн шийтгэх болон цагаатгах тогтоолыг хайхад зарим хэргийг шийдсэн тогтоол илрэхгүй байна. Шүүхийн шийдвэрийн цахим мэдээллийн санд бүх шийдвэр бүрэн ороогүй тул илэрцэд үндэслэн тухайн төрлийн гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэхгүй байна гэж шууд дүгнэх боломжгүй юм. Нөгөө талаас гэмт хэрэг, түүний шийдвэрлэлтийн байдлын талаарх статистик мэдээлэл хоорондоо уялдаа холбоо муутай, бодлого, үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг хэмжихүйц хангалттай түвшинд боловсруулж чадахгүй байгааг анхаарах шаардлагатай. Түүгээр ч үл барам хууль зүйн салбарын статистик мэдээлэл цуглуулах хүснэгтэд шинэ төрлийн зарим гэмт хэрэг огт тусгагдаагүй байна. Энэ нь дээрх гэмт хэргийн талаар мэдээлэл олж авах, нэгтгэх, хууль зүйн салбар хоорондын мэдээллийг харьцуулах боломж хомс байх шалтгаан болж байна. Зарим тохиолдолд тухайн төрлийн гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэсэн тогтоолын мэдээллийг

шийдвэрүүдэд дүн шинжилгээ хийхдээ Шүүхийн Ерөнхий Зөвлөлийн дэргэдэх Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл, сургалтын хүрээлэнгээс боловсруулсан “Шүүхийн шийдвэрт дүн шинжилгээ хийх аргачлал”-ыг ашиглав. Судалгааны хүрээнд www.shuukh.mn сайтад байрлуулсан 58, хохирогчийн өмгөөлөгчдөөс авсан 9, нийт 67 шийдвэрийг судаллаа. Шийдвэрлэсэн шүүхээр нь авч үзвэл, Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шийтгэх тогтоол 53, Давж заалдах шатны шүүхийн магадлал 5, Хяналтын шатны шүүхийн тогтоол 9 байсан болно.

шүүхийн цахим сангийн “шийдвэрийн дэлгэрэнгүй” хэсэгт алдаатай, буруу оруулсан нь цөөнгүй байв. Энэ байдал нь шүүхийн үйл ажиллагаа олон нийтэд нээлттэй, ил тод байх, хуулийг нэг мөр, зөв хэрэглэх жишиг тогтоох, судалгааны ажил хийхэд сөргөөр нөлөөлөх талтай.

Иймд Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон Улсын дээд шүүх (УДШ гэх) зэрэг эрх бүхий байгууллагаас гаргадаг шүүн таслах ажиллагааны тайланд гэмт хэргийн төрөл, зүйл, заалт зэрэг статистик мэдээллийг бүрэн тусгаж байх нь хуулийн хэрэгжилтэд мониторинг хийх, улмаар эрх зүйн хэм хэмжээг боловсронгуй болгох санал, зөвлөмж боловсруулахад ач холбогдолтой юм. Шинэ төрлийн гэмт хэрэг, түүний илрүүлэлт, хор уршиг, гэмт хэрэгт өртсөн тохиолдолд эрхээ хэрхэн хамгаалах талаарх иргэдийн ойлголт, мэдлэг дутмаг байгаагаас эдгээр гэмт хэрэг мэдээлэгдэх нь бага, нуугдмал хэвээр байна гэж дүгнэлээ. Үүний зэрэгцээ эдгээр шинэ төрлийн гэмт хэргийн талаарх Эрүүгийн хуулийн зүйл заалтыг хэрэг хянан

шийдвэрлэх ажиллагааны практикт зөв ойлгож, нэг мөр хэрэглэх явдал дутмаг байна. Шинэ төрлийн гэмт хэргийн онцлог, хэргийг хянан шийдвэрлэхэд анхаарах зүйл, ялангуяа хохирогчийг хамгаалах тогтолцооны талаарх хууль сахиулагчдын ойлголт, мэдлэг сул байгаагаас хэрэг үүсгэхээс татгалзах, хэрэгсэхгүй болгох явдал түгээмэл байгааг анхаарч холбогдох сургалт, сурталчилгаа хийх хэрэгцээ, шаардлага тулгамдсан асуудал болжээ.

Нөгөө талаас, хуулийг нэг мөр ойлгох албан ёсны тайлбаргүй байгаа нь анхан болон давж заалдах шатны шүүх хуулийг зөрүүтэй

ойлгож хэрэглэх, түүнээс үүдэн сэжигтэн, яллагдагч үндэслэлгүйгээр цагдан хоригдох, эрх зүйн байдал нь дордох, эсхүл эрүүгийн хариуцлагаас мултрах, ял завших зэргээр холбогдогч, хохирогчийн эрхийг зөрчих явдал цөөнгүй гарч байна. Зарим тохиолдолд тодорхой төрлийн хэргийг шийдвэрлэх явцдаа УДШ хоёрдмол утга агуулгатайгаар хуулийн зүйл заалтыг тайлбарлаж шийдвэрлэх явдал ч байна.² Иймд хуулийг нэг мөр ойлгож хэрэглэх үүднээс УДШ албан ёсны зарим тайлбарыг зайлшгүй хийх шаардлагатай байгаа нь судалгааны явцад ажиглагдлаа.

ЗӨВЛӨМЖ

- Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэргийг Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд заасан гэр бүлийн хүчирхийллийн хэлбэрүүд болон Зөрчлийн тухай хуультай уялдуулж оновчтой тодорхойлох;
- 11.7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “байнга” гэх бүрэлдэхүүний шинж болон гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэгт хамаарах үйлдлүүд, тэдгээрийн давтамж, үйлдлүүдийн хоорондох хөөн хэлэлцэх хугацааг хэрхэн тооцох, хохирол, хор уршиг шаардах эсэх, давхар зүйлчлэх гэх мэт асуудлыг практикт хэрхэн нэг мөр ойлгож хэрэглэх талаар УДШ-ээс албан ёсоор тайлбар гаргах;
- Шүүхээс гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдэд хорих ял оногдуулахгүй, тэнсэх тохиолдолд үүрэг хүлээлгэх, хязгаарлалт

тогтоох албадлагын арга хэмжээнээс аль тохирохыг оногдуулж хэвших, прокурор энэ талаар ялын саналдаа тусгаж, цаашид хохирогчийн аюулгүй байдалд учирч болзошгүй эрсдэлээс хамгаалахад анхаарах;

- Бусдыг заналхийлж хүчирхийлсэн, эрүүл мэндэд нь хохирол учруулж заналхийлсэн, бусдын орон байранд заналхийлж нэвтэрсэн гэх мэт гэмт хэрэг үйлдсэн хүнд тухайн заналхийллийн нөхцөл байдал, биелэгдэх магадлал, хохирогч, холбогдогчийн харилцаа, хамаарал, цаашид учруулж болзошгүй хор уршиг болон хохирогчийн аюулгүй байдлыг дахин сүрдүүлэг заналхийллээс хамгаалж чадахуйц, үйлдлийнх нь онцлогт тохирсон хариуцлага хүлээлгэх;
- Заналхийлэх гэмт хэрэг үйлдсэн хүнд шүүхээс хорих ял оногдуулах болон ял

² УДШ-ийн 2019 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдрийн №506, УДШ-ийн 2020 оны 4 дүгээр сарын 27-ны өдрийн №202 тоот тогтоолууд агуулгын хувьд хоёр өөр байдлаар ойлгогдохоор хууль тайлбарлан хэрэглэжээ.

- оногдуулахгүй тэнсэхдээ ЭХ-ийн 7.2 дугаар зүйлд заасан үүрэг хүлээлгэх, хязгаарлалт тогтоох албадлагын арга хэмжээнээс аль тохирохыг хэрэглэж хэвших;
- 2021 оны 1 дүгээр сараас хэрэгжиж эхэлсэн ЭХ-ийн 5.5 дугаар зүйлд заасан “Зорчих эрхийг хязгаарлах ял”-ыг заналхийлэх гэмт хэрэг хэрэглэх;
- Эрүүгийн хуулийн 14.1 дүгээр зүйлд заасан “ялгаварлан гадуурхах” гэмт хэргийн “эрх, эрх чөлөөг хязгаарласан” гэх объектив талын шинжийг “хүний эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг зөрчсөн” гэж өөрчлөх;
- Эрүүгийн ба Зөрчлийн тухай хуулиудад ялгаварлан гадуурхсан гэмт хэргийн шинжтэй, шинжгүй үйлдлүүдийг нийгмийн хор аюулын шинж, үр дагавраар нь ялгамжтай томьёолж, хариуцлагын төрөл, хэмжээг тодорхойлох;
- Эрүү шүүлт тулгах гэмт хэргийг “ялгаварлах зорилгоор” үйлдсэн бол ЭХТА-ийн 14.1 дүгээр зүйлийн хүндрүүлэх нөхцөл болгон оруулах;
- Албан ёсны тайлан, мэдээлэл гаргадаг хууль хяналтын байгууллагууд бүртгэгдсэн болон хянан шийдвэрлэгдсэн гэмт хэргийн талаарх статистикийг Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн зүйл, анги бүрээр тодорхой гаргадаг болох;
- Монгол Улсын шүүхийн цахим санд шүүхийн тогтоол байршуулдаг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан нь уг сангийн “Шийдвэрийн дэлгэрэнгүй” хэсэгт тусгадаг Эрүүгийн хуулийн Тусгай ангийн зүйл, хэсэг ба Тогтоолын тогтоох хэсгийн утга агуулгыг бүрэн, зөв оруулдаг байх;
- Шүүн таслах ажиллагааны тайлангийн маягтад ЭХТА-ийн 13.12 дугаар зүйлийг нэмж оруулах;
- Мөрдөгч, прокурор, шүүгч, өмгөөлөгчдийн энэ төрлийн гэмт хэргийг шалгаж шийдвэрлэхэд нэн шаардлагатай ойлголт, мэдлэгийг дээшлүүлэх сургалт явуулах;
- Энэ төрлийн гэмт хэрэг нуугдмал байх магадлал өндөр байгаа тул нэгэнт цагдаагийн байгууллагад мэдээлэгдсэн тохиолдолд хохирогч гомдолгүй гэсэн эсэхээс үл хамааран хэргийг мухарлан шалгаж шийдвэрлэх.

СУДЛААЧИД:

Ц.Алтанцэцэг, Отгонтэнгэр Их сургуулийн багш, хуульч дэд профессор
 С.Эрдэнэболор, Отгонтэнгэр Их сургуулийн багш, хуульч, хууль зүйн докторант
 Б.Энхбаяр, Отгонтэнгэр Их сургуулийн багш, хуульч, хууль зүйн докторант
 Б.Досжан, Отгонтэнгэр Их сургуулийн багш, хууль зүйн докторант
 Н.Арвинтариа, ХЭҮТ-ийн захирал, хуульч, өмгөөлөгч
 С.Байгалмаа, ХЭҮТ-ийн хөтөлбөрийн менежер, эрх зүйч
 Д.Санчир, ХЭҮТ-ийн хуулийн зөвлөх, эрх зүйч

СУДАЛГААНЫ ТОЙМ БОЛОВСРУУЛСАН:

С.Байгалмаа, ХЭҮТ

САНАЛ, ШҮҮМЖ ӨГСӨН:

ННФ-ын Хуулийн хөтөлбөрийн менежер
 Б.Хишигсайхан

